

SAARIJÄRVEN KAUPUNKI

LUHDAN ALUEEN ASEMAKAAVAN LUONTOSELVITYS

Marko Vauhkonen

ENVIRO

5.12.2009

SAARIJÄRVEN KAUPUNKI

LUHDAN ALUEEN ASEMAKAAVAN LUONTOSELVITYS

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 AINEISTO JA MENETELMÄT	3
2.1 SELVITYSALUE JA LÄHTÖTIEDOT.....	3
2.2 MAASTOTYÖT	4
2.3 LUONTOKOhteiden arvottaminen.....	5
3 TULOKSET	6
3.1 LUONNONOLOt JA KASVILLISUUS	6
3.2 ARVOKKAAT LUONTOKOhteET.....	8
3.3 MERKITTÄVÄT LAJESIINTYMÄT.....	10
4 SUOSITUKSET	11
5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	12

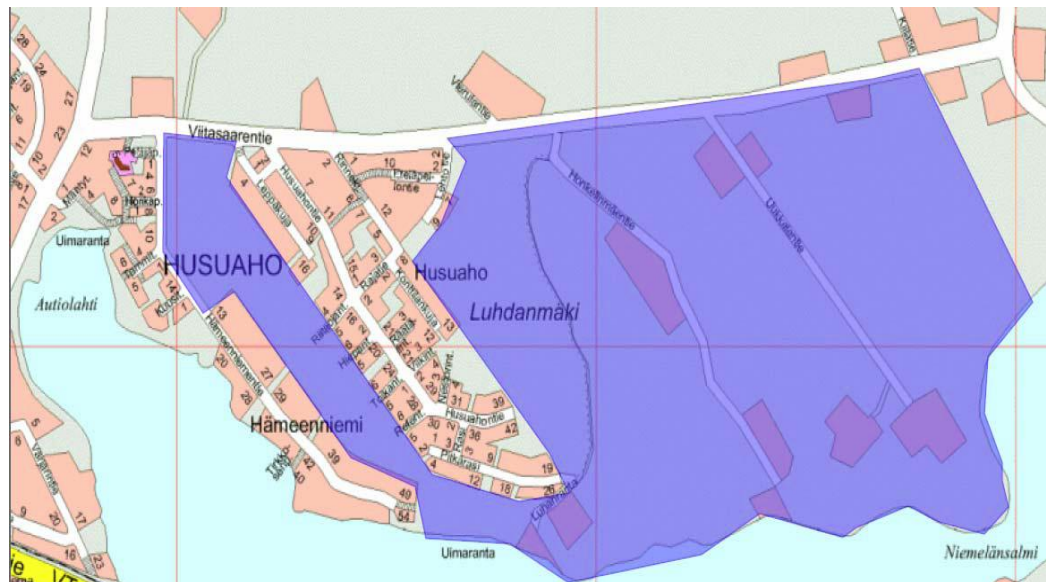
1 JOHDANTO

Saarijärven keskustan koillispuolella sijaitsevan Luhdan alueen asemakaavoituksesta on päätetty Saarijärven kaupungin kaavoitusohjelmassa 2007. Kaavatyössä tarkastellaan uuden pien- ja rivitalovaltaisen asuntoalueen muodostamista ja kerrostalojen mahdollista sijoittamista alueelle sekä omarantaisten tonttien kaavoittamista Pieni-Lumperoisen rannalle. Asemakaavaa laativana konsulttina toimii FCG Planeko Oy. Saarijärven kaupunki tilasi maankäytön suunnittelua ja asemakaavan vaikutusten arviointia varten tarvittavan luontoselvityksen Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä. Luontoselvitys on tehty vuoden 2009 aikana ja siitä on vastannut FM Marko Vauhkonen.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1 SELVITYSALUE JA LÄHTÖTIEDOT

Luhdan alueen asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on päivätty 25.2.2009 (FCG Planeko Oy 2009). Siinä esitetty asemakaava-alueen alustava rajausta ilmenee kuvasta 1. Alueen pinta-ala on noin 116 hehtaaria. Asemakaava-alueen lopullinen rajausta riippuu yksityisten maanomistajien kanssa laadittavien maankäyttösopimusten sisällöstä. Luontoselvitys on tehty alustavan rajauksen mukaiselta alueelta.

Kuva 1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukainen asemakaava-alueen alustava rajausta. Lähde: FCG Planeko Oy 2009.

Asemakaava-alueen aiemmat luontotiedot koottiin Saarijärven kaupungilta, Suomen ympäristökeskuksesta ja Keski-Suomen ympäristökeskuksesta. Lisäksi tarkastettiin Keski-Suomen maakuntakaavan aluevaraukset. Luhdan asemakaava-alueelta ei ollut käytettävissä aiempia luontoselvityksiä tai muita luontotietoja. Lajistotietoja kysyttiin Kalle Laitiselta (ympäristösihteeri, Saarijärven kaupunki) sekä Hannu Tammelinilta (lintuharrastaja, Saarijärvi).

Luhdan alueen asemakaava-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei sijaitse Natura 2000 -suojelualueverkoston tai valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien kohteita, luonnonsuojelualueita eikä Keski-Suomen maakuntakaavassa (hyväksytty 16.5.2007, vahvistettu ympäristöministeriössä 14.4.2009) osoitettuja luonnonsuojelukohteita. Alueella ei myöskään ole luonnonmuistomerkkejä, luonnonsuojelulain mukaisia suojeltuja luontotyyppisiä. Luhdan alueelta ei ole tiedossa erityisesti suojeltavien, uhanalaisten tai EY:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien tunnettuja esiintymiä.

2.2 MAASTOTYÖT

Luontoselvityksen maastotyöt aloitettiin liito-oravainventoinnilla, joka tehtiin 10.4.2009. Työssä noudatettiin Sierlan ym. (2004) inventointiohjeita. Liito-oravan ulosteita etsittiin mm. kolopuiden, haapojen, leppien ja muiden sopivien ruokailupuiden sekä kookkaiden kuusien tyviltä. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi sopivia koloja ja risupesäitä etsittiin lajin elinympäristöksi sopivista metsiköistä. Inventoinnin ulkopuolelle jätettiin nuoret taimikot ja hakkuuaukeat, pellot ym. lajille sopimattomat alueet sekä rakennetut piha- yms. alueet. Mäntyvaltaiset metsät inventoitiin yleispiirteisesti, sillä ne eivät ole liito-oravalle optimaalisia elinympäristöjä.

Liito-oravaselvityksen yhteydessä havainnoitiin asemakaava-alueen pesimälinnustoa (etenkin tikat ja muut varhain pesivät lajit) sekä arvioitiin alueet, joilla saattaa olla linnustollista merkitystä. Näitä alueita olivat lähinnä rannat, lehtimetsäkuviot sekä varttuneet havumetsät. Arvioitujen kohteiden linnuston selvittämiseksi tehtiin maastokäynnit varhain aamulla 8.5. ja 4.6.2009. Alueilla kierrettiin jalkaisin ja lintuja havainnoitiin jatkuvasti katsellen ja kuunnellen. Viitasammakon esiintyminen Pieni-Lumperoisen rannalla selvitettiin illalla 9.5.2009 Sierlan ym. (2004) ohjeiden mukaisesti. Koiraiden soidinääntelyä kuunneltiin elinympäristöltään sopivilla rantajaksoilla.

Liito-orava- ja linnustoselvitysten yhteydessä havainnoitiin ja kuvattiin alustavasti asemakaava-alueen luonnonoloja ja kasvillisuuden yleispiirteitä. Samalla tarkasteltiin kohteita, joissa saattaa olla erityisiä luontoarvoja ja jotka on tarpeen inventoida erikseen kesällä. Tällaisiksi katsottiin mm. mahdolliset luonnonsuojelulain 29 §:n mukaiset suojellut luontotyypit, vesilain 1 luvun 15 a ja 17 a §:n mukaiset kohteet (luonnontilaiset pienvedet), metsälain 10 §:n mukaiset erityisen tärkeät elinympäristöt, uhanalaiseksi luokitellut (ks. Raunio ym. 2008a, b) luontotyypit ja muut merkittävät luontokohteet sekä luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien, erityisesti suojeltavien ja uhanalaisten sekä muiden huomionarvoisten eliölajien tunnetut tai mahdolliset esiintymisalueet. Näiden kohteiden täydennysinventoinnit tehtiin 26.7.2009. Samalla täydennettiin asemakaava-alueen kuvausta ja kasviston inventointia. Heinäkuun maastokäynnillä

kiinnitettiin erityistä huomiota merkittävien eliölajien esiintymiseen sekä näiden lajien kannalta tärkeisiin tai potentiaalsiin esiintymisalueisiin.

Maastotöissä käytettiin GPS-paikanninta (Garmin 60Cx), jolla kohteet ja havaintopaikat voitiin paikantaa asemakaavoituksen kannalta riittävällä tarkkuudella.

2.3 LUONTOKOHTTEIDEN ARVOTTAMINEN

Luontokohteille (alaluku 3.3) annettiin seuraavan jaottelun mukainen arvoluokka (vrt. Söderman 2003). Alimpien luokkien (3 ja 4) kriteerit ovat ohjeellisia ja niiden soveltamisessa on huomioitu mm. kohteen pinta-ala, monipuolisuus, luonnontila ja huomionarvoinen lajisto.

1. Kansainvälisesti arvokkaat alueet (K)

Alueet, jotka on arvioitu kansainvälisten arviointikriteerien perusteella tähän luokkaan kuuluviksi, esim. Natura 2000 -alueet tai kansainvälisesti tärkeät lintu-alueet eli ns. IBA-alueet.

2. Valtakunnallisesti arvokkaat alueet (V)

Valtakunnallisissa luonnonsuojeluohjelmissa tai inventoinneissa valtakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut kohteet. Kohteet, joiden luonnontila, luontotyypit ja lajisto täyttävät samat kriteerit kuin luontotyyppien ja lajien inventointi- ja arviointiohjeissa tai luonnonsuojeluohjelmissa on annettu valtakunnallisesti arvokkaille kohteille. Alueet, joilla on erityistä merkitystä valtakunnallisesti uhanalaisten luontotyyppien tai lajien kannalta.

3. Maakunnallisesti arvokkaat alueet (M)

Valtakunnallisissa luonnonsuojeluohjelmissa tai inventoinneissa maakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut kohteet. Kohteet, joiden luonnontila, luontotyypit ja lajisto täyttävät samat kriteerit kuin luontotyyppien ja lajien inventointi- ja arviointiohjeissa tai luonnonsuojeluohjelmissa on annettu maakunnallisesti arvokkaille kohteille. Alueet, joilla on vähäistä merkitystä valtakunnallisesti uhanalaisten luontotyyppien tai lajien kannalta. Alueet, joilla on silmälläpidettäviä tai alueellisesti uhanalaisia luontotyyppisiä ja lajeja.

4. Paikallisesti arvokkaat alueet (P)

Kohteella on paikallisesti harvinaisia tai edustavia luontotyyppisiä tai lajeja.

3 TULOKSET

3.1 LUONNONOLOT JA KASVILLISUUS

Luhdan asemakaava-alue sijaitsee Pieni-Lumperoinen-nimisen järven pohjoisrannalla Saarijärven keskustan koillispuolella. Asemakaava-alue rajautuu pohjoisessa Viitasaarentien, lännessä Hämeenniementien asutukseen ja etelässä Pieni-Lumperoisen rantaan (kuva 1, sivu 3). Alueen itäraja kulkee Heikkilänmutkassa peltoalueen poikki maanteiden 6510 ja 16845 risteyksen länsipuolella.

Suuri osa Luhdan asemakaava-alueesta on talousmetsäalueita, joista pääosa on tuoretta kangasmetsää. Hakkuuaukeita ja taimikoita on etenkin asemakaava-alueen itäosassa. Peltoalueita on Viitasaarentien eteläpuolella sekä Pieni-Lumperoisen rannalla. Asutusta on melko vähän Honkelinmäentien ja Uukkalantien varsilla sekä loma-asutusta Pieni-Lumperoisen rannalla.

Asemakaava-alue rajautuu Pieni-Lumperoiseen, mutta sen sisällä ei ole järviä. Honkelinmäentien eteläpäässä on pihapiirin reunalla kaksi pientä lampea. Asemakaava-alueella ei ole luonnontilaisia pienvesiä. Maaston painanteisiin syntyneitä soita tai soistunutta metsämaata on Luhdanmäen länsireunalla sekä Uukkalantien itäpuolella. Soita ei ole ojitettu.

Seuraavassa kuvataan tarkemmin asemakaava-alueen kasvillisuutta ja kasvistoa.

Luhdanmäen länsipuoli

Asemakaava-alueen länsiosassa on rakentamaton kaistale, joka sijaitsee Hämeenniementien sekä Husuahontien ja sen poikkikatujen varsilla olevan asutuksen välissä. Kaistaleen pohjoispää on peltoa. Kaistaleen eteläosa on varttunut männikköä aina Hämeenniementien loppupään itäpuolelle saakka. Puustoa on harvennettu ja alikasvoksena kasvaa koivua, haapaa ja raitaa sekä vähän harmaaleppää. Lähellä pellon reunaa kasvaa myös jonkin verran kuusta. Kasvillisuus on koko alueella tuoretta kangasmetsää. Metsäkastikka on runsastunut harvennushakkuiden seurauksena, mutta mustikka ja puolukka ovat kenttäkerroksen valtalajit. Muu kasvisto on tuoreiden kankaiden peruslajistoa.

Hämeenniementien pään itäpuolella, Pieni-Lumperoisen rannalla, on muutamia vapaa-ajan kiinteistöjä. Näistä itäisin katsottiin arvokkaaksi luontokohteeksi ja kuvataan tarkemmin alaluvussa 3.2. Asemakaava-alueen rannoilla on tästä itään päin peltoa ja muutamia rakennuksia.

Luhdanmäen alue

Husuahon asuinalueen ja Honkelinmäentien välissä sijaitsee Luhdanmäki. Mäellä kasvaa eri-ikäisiä tuoreen ja rinteillä myös lehtomaisen kankaan mänty- ja kuusimetsiköitä. Kenttäkerroksessa tavataan mm. mustikkaa, puolukkaa, metsätähteä, oravanmarjaa, kangas- ja metsämitikkaa, kultapiiskua, kevätpiippoa, metsälauhaa ja vähän käenkaalia. Mäen luoteisrinteellä on nuorta koivua ja

harmaaleppää kasvava alue, jonka kasvillisuus on lähinnä lehtomaista kangasta.

Luhdanmäen länsi-louaispuolella on painanne, jossa metsämaa on soistunut. Painanteen keskellä on korpirämekuvio, jossa kasvaa juolukkaa, suopursua, kanervaa, variksenmarjaa, puolukkaa, mustikkaa, pallosaraa ja metsäkortetta. Riukumaisten mäntyjen lisäksi alueella kasvaa nuoria koivuja, pihlajia ja virpajua. Soistuneen painanteen pohjois- ja eteläpäässä on pääosin mustikkakangaskorpea ja pienialaisesti mustikkakorpea. Eteläosan puustona on varttunutta kuusikkoa, joka jatkuu länteen kaava-alueen rajalle saakka (kuva 2). Luhdanmäen etelä- ja kaakkoispuolella on tuoreita hakkuualueita.

Kuva 2. Kuusikkoa Luhdanmäen lounaispuolella. Valokuva © Marko Vauhkonen.

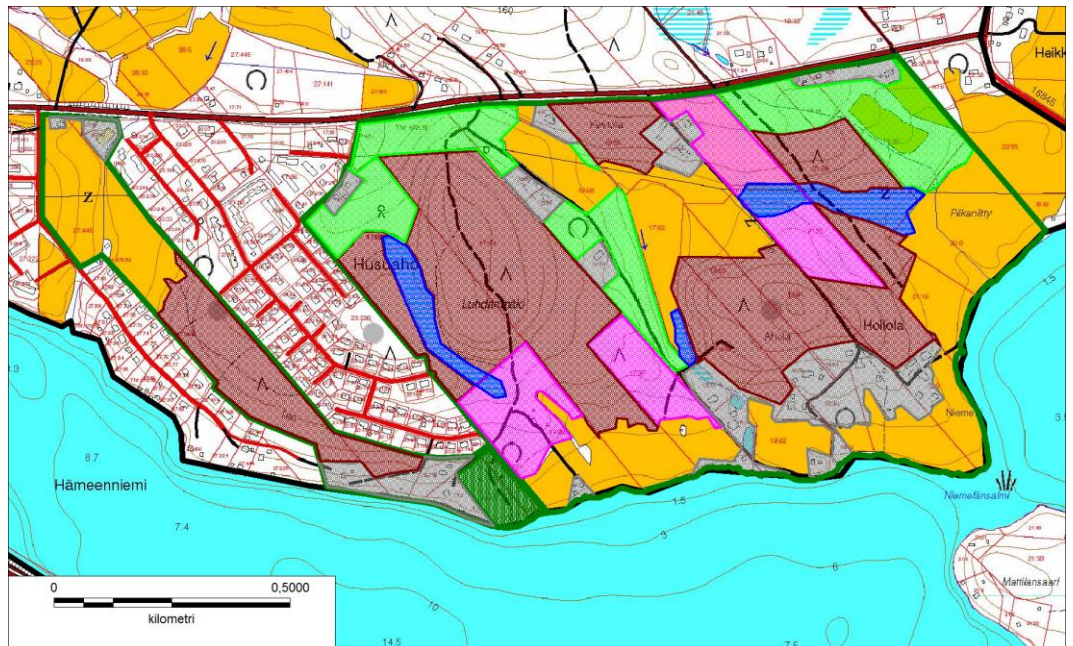
Luhdanmäen itäpuoli

Honkelinmäentien pohjoispäässä on tien molemmin puolin nuorta koivikkoa ja harmaalepikkoa sekä muutamia haapoja. Aluskasvillisuutena on mm. vadelmaa, nurmilauhaa, maitohorsmaa ja metsäalvejuurta. Tien länsireunalla on asutusta ja varttunutta tuoreen kankaan koivikkoa. Honkelinmäentien ja Uukkalantien välisellä alueella on peltoa sekä Viitasaarentiehen rajoittuva kuvio varttunutta tuoreen kankaan kuusikkoa. Honkelinmäentien itäreunalla on peltoihin rajoittuva kuvio lehtipensaikkoa ja -taimikkoa.

Uukkalantien itäpuolella on laajahko hakkuu- ja taimikkoalue, jonka voimajohdo ylittää. Osa alueesta on soistunut. Tien länsipuolella on peltoihin rajoittuva

mäki, jossa kasvaa varttunutta kuivahkon–tuoreen kankaan männikköä. Alikasvoksena on nuorempaa koivua ja kuusta.

Asemakaava-alueen itäisimmässä osassa on entisiä peltoja, jotka ovat metsityksessä (koivu, harmaaleppä, pajut). Näiden länsipuolella on nuorta tuoreen kankaan metsää, jossa koivujen alla kasvaa kuusen taimia. Entisten peltojen kaakkoispuolella on Piikaniitty-niminen rantapello.

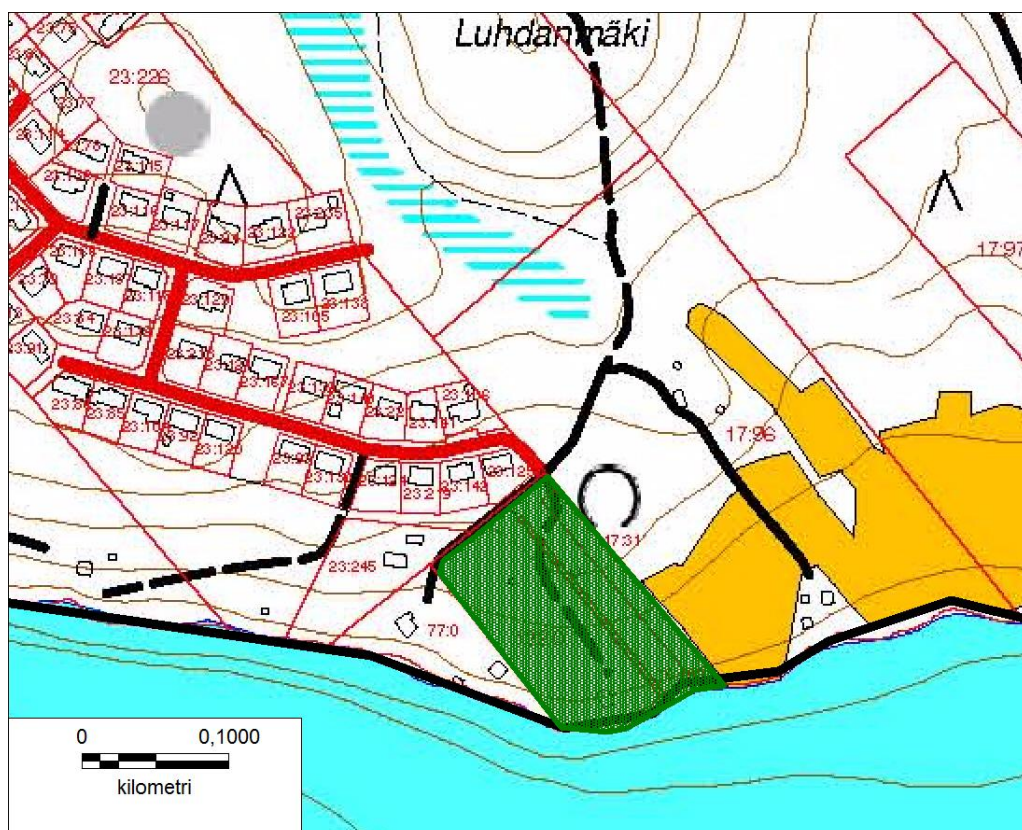
Kuva 3. Luhdan asemakaava-alueen luonnonolot. Käytettyjen värien selitykset: ruskea = havumetsät ja havupuuvaltaiset sekametsät, vaalean vihreä = lehtimetsät ja -pensaikot sekä lehtipuuvaltaiset sekametsät, sinipunainen = hakkuualueet ja taimikot, sininen = suot ja soistuneet metsät, oranssi = pellot ja harmaa = rakennetut alueet. Paikallisesti arvokas Pieni-Lumperoisen rantalehto (ks. alaluku 3.2) on merkitty tumman vihreällä.

3.2 ARVOKKAAT LUONTOKOhteet

Luhdan alueen asemakaava-alueella todettiin yksi paikallisesti arvokas luontokohde:

Pieni-Lumperoisen rantalehto

Lehtokuvio sijaitsee Luhanranta-nimisen tien ja Pieni-Lumperoisen välissä (kuva 4). Alue on vapaa-ajankiinteistö ja sillä on rakennuksia. Kuvion puustona on haapoja, koivuja, harmaaleppiä, nuoria pihlajia, tuomia ja muutamia kuusia (kansikuva ja kuva 5). Pensaskerroksessa kasvavat puiden taimien lisäksi korpipaatsama, vadelma, punaherukka ja koiranheisi.

Kuva 4. Pieni-Lumperoisen rantalehdon sijainti ja rajaus (vihreä rasteri).

Kuva 5. Pieni-Lumperoisen rantalehtoa. Valokuva © Marko Vauhkonen.

Tuoreen lehdon kenttäkerroksessa tavataan mm. mustikkaa, metsäalvejuurta, metsä- ja lehtokortetta, mustakonnanmarjaa, pikkutalvikkia ja vuohenputkea sekä kosteaa lehtoa lähenevissä painanteissa hiirenporrasta, mesiangervoa ja ojakellukkaa. Kuviolla on myös lehtomaista kangasmetsää läheneviä osia. Alueella on jonkin verran lahoa lehtipuuta (maapuut, pötkelöt). Rantalehto sopii esimerkiksi uhanalaisen pikkutikan elinympäristöksi. Alueen pötkelöissä oli vanhoja pikkutikan ruokailujälkiä, mutta lajista ei tehty havaintoa vuoden 2009 maastokäynneillä. Lehdossa todettiin pyrstötiaisen reviiri.

Rantalehto katsottiin ainoastaan paikallisesti arvokkaaksi (P) kohteeksi sen pienehkön pinta-alan (1,6 hehtaaria), luonnontilan muutosten (rakentaminen, kasvillisuuden osittainen muuttuminen) ja vaateliaimpien lehtokasvien vähäisyyden vuoksi.

Muut inventoidut luontokohteet tai -arvot

Asemakaava-alueella ei ole kohteita, jotka täyttäisivät luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisten suojeltujen luontotyyppien kriteerit. Alueella ei myöskään todettu vesilain 1 luvun 15 a § tai 17 a §:n tarkoittamia kohteita (suojellut pienvedet).

Metsälain 10 § mukaan metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat mm. rehevät lehtolaidut. Pääosaa Pieni-Lumperoisen rantalehdosta (ks. edellä) voidaan pitää tähän elinympäristöön kuuluvana. Asemakaava-alueilla metsälakia sovelletaan ainoastaan maa- ja metsätalouteen osoitetuilla alueilla.

Vuonna 2008 valmistui Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden arviointi (Raunio ym. 2008a, b). Arvioinnin perusteella uhanalaiseksi luokiteltuja luontotyyppisiä ovat mm. lehdot, jotka on kokonaisuutena katsottu Suomessa vaarantuneeksi (VU) luontotyyppiryhmäksi. Selvitysalueella lehtokasvillisuutta tavattiin Pieni-Lumperoisen rannalla (ks. edellä). Luhdan asemakaava-alueelta ei tavattu muita arvioinnin perusteella uhanalaiseksi luokiteltuja luontotyyppisiä.

3.3 MERKITTÄVÄT LAJIESIINTYMÄT

Maastotöissä ei tavattu erityisesti suojeltavia tai uhanalaisia eliölajeja eikä asemakaava-alueella arvioitu olevan niiden kannalta tärkeitä elinympäristöjä. Arvokkaaksi luontokohteeksi rajattu Pieni-Lumperoisen rantalehto (ks. alaluku 3.2) on kuitenkin uhanalaiselle pikkutikalle sopivaa elinympäristöä ja alueella havaittiin lajin vanhoja ruokailujälkiä. Luontoselvityksessä ei tavattu silmälläpidettäviä (Rassi ym. 2001) tai alueellisesti uhanalaisia (ks. www.ymparisto.fi) eliölajeja eikä Uusitalon (2007) julkaisussa maakunnallisesti uhanalaiseksi katsottuja kasvilajeja.

Luhdan asemakaava-alueella ei todettu EY:n luontodirektiivin liitteessä IV(a) mainittujen liito-oravan ja viitasammakon esiintymisalueita. Selvitysalueella on vain vähän liito-oravan kannalta optimaalisia varttuneita metsiä. Viitasammakon esiintyminen Pieni-Lumperoisen rannalla on mahdollista vaikka lajista ei keväällä 2009 tehtykään havaintoja. Asemakaava-alueen rannoilla ei kuitenkaan ole viitasammakolle tyypillisiä kutupaikkoja: kasvillisuudeltaan reheviä, matalia ja suojaisia lahtia tai poukamia.

Asemakaavan luontoselvitykseen sisältyi ainoastaan yleispiirteinen linnust selvitys, sillä alueelta ei ollut aiempia tietoja linnustollisesti arvokkaista kohteista tai merkittävien lintulajien pesimäpaikoista. Vuoden 2009 maastotöiden perusteella arvokkaaksi luontokohteeksi rajatulla Pieni-Lumperoisen rantalehdolla (ks. alaluku 3.2) on myös vähäistä linnustollista arvoa: kohde on uhanalaiselle pikkutikalle sopivaa elinympäristöä ja alueella havaittiin lajin vanhoja ruokailujälkiä. Lisäksi lehdossa oli harvalukuisen pyrstötiaisen reviiri.

Luhdanmäen rinteillä todettiin kaksi tiltaltin reviiriä. Laji on luokiteltu (Rassi ym. 2001) Suomessa vaarantuneeksi (luokka VU), mutta sitä ei ole säädetty luonnonsuojeluasetuksella uhanalaiseksi lajiksi. Tiltalti pesii eri-ikäisissä kuusi- ja sekametsissä eivätkä sen reviirit sijaitse vuodesta toiseen samoilla paikoilla.

Pieni-Lumperoisen rannalla ei ole sellaisia ruovikoita tai muita kohteita, joilla olisi erityistä merkitystä vesi- ja rantalinnuston kannalta.

Selvitysalueella ei arvioitu olevan huomionarvoisten eliölaajien kannalta muita tärkeitä tai potentiaalisia elinympäristöjä kuin edellä mainitut.

4 SUOSITUKSET

Luhdan alueen asemakaavan luontoselvityksessä todettiin vain yksi arvokas luontokohde: Pieni-Lumperoisen rantalehto, joka katsottiin paikallisesti arvokkaaksi (P) kohteeksi. Rantalehdon alueelle ei tulisi osoittaa nykytilannetta muuttavaa maankäyttöä.

Luontoselvityksessä ei todettu sellaisia merkittävien eliölaajien esiintymiä, jotka edellyttäisivät erityistä huomioimista asemakaavaa laadittaessa.

5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- FCG Planeko Oy 2009: Saarijärven kaupunki. Luhdan alueen asemakaava. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma 25.2.2009. – FCG Planeko Oy, Jyväskylä. 11 s.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmän mietintö. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008a: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 1. Tulokset ja arvioinnin perusteet. – Suomen ympäristö 8/2008:1–264.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008b: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset. – Suomen ympäristö 8/2008:1–572.
- Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. & Nironen, M. 2004: Direktiivilajien huomiointi suunnittelussa. – Suomen ympäristö 742:1–113.
- Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. – Ympäristöopas 109:1–196.
- Uusitalo, A. 2007: Kylien kaunokit, soiden sarat. Keski-Suomen uhanalaiset kasvit. – Keski-Suomen ympäristökeskus, Jyväskylä. 202 s.